

Судово-ветеринарний експерт як суб'єкт процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності

Іван Яценко *

* Д-р вет. наук, професор, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yacenko-1971@ukr.net

DOI: 10.32353/khrife.3.2022.05 УДК 343.98:636.09

Надійшло 06.09.2022 / Рецензовано 16.09.2022 / Прийнято до друку 19.09.2022 / Доступно онлайн 30.09.2022

Запропоновано розширену дефініцію «судово-ветеринарний експерт», яка полягає в тому, що це самостійний суб'єкт процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності, який має вищу ветеринарну освіту (освітній рівень спеціаліста або магістра), пройшов фахову експертну підготовку, атестований і набув кваліфікації судово-ветеринарного експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», має спеціальні знання й навички у сфері ветеринарної медицини на професійній основі, уповноважений на вирішення завдань судово-ветеринарної експертизи та залучений в обумовленому законодавством порядку здійснювати дослідження об'єктів судово-ветеринарної експертизи, що містять відомості про обставини вчинення правопорушення, шляхом використання спеціальних знань, надає висновок судового експерта або повідомляє про неможливість його надання. Аргументовано, що спеціальні критерії визначення процесуального статусу судово-ветеринарного експерта деталізують специфіку його професійної діяльності в системі судово-експертного забезпечення правосуддя, зумовлену його спеціальними ветеринарними знаннями. Процесуальні критерії статусу судово-ветеринарного експерта свідчать про його роль у провадженні, зокрема: належить до інших (замінних) учасників провадження й виконує у ньому допоміжні функції; не представляє у процесі власних інтересів; не має матеріально-правової зацікавленості в результатах процесу; дані про судово-ветеринарного експерта

внесені до Держреєстру атестованих судових експертів (хоча цей критерій не обов'язковий).

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; судово-ветеринарний експерт; судовий експерт; судово-експертна діяльність; критерії визначення правового статусу судово-ветеринарного експерта; спеціальні ветеринарні знання.

Постановка наукової проблеми

2019 року в системі спеціалізованих експертних установ Міністерства юстиції України за ініціативи Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» запроваджено новий напрям судової експертизи — судово-ветеринарну експертизу, започаткування якого зумовлено новітніми вимогами судової та слідчої практики¹. Це, зі свого боку, потребує розроблення й обґрунтування теоретичних, організаційно-правових

і праксеологічних засад зазначеного виду судових експертиз².

У зарубіжних спеціальних наукових джерелах повідомляється про активний розвиток судово-ветеринарної експертизи й участь фахівців ветеринарної медицини у її проведенні під час розслідування правопорушень, пов'язаних зі специфічними об'єктами цієї експертизи: живими тваринами, їхніми трупами, кормами тощо³.

Суттєвим питанням в царині теорії та практики судової експертизи є вчення про процесуальний статус судового

- 1 Ключев О. М. Удосконалення експертного забезпечення правосуддя: теоретичні, правові та організаційні аспекти. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. Вип. 19. С. 102—117. DOI: 10.32353/khrife.1.2019.08 (дата звернення: 08.09.2021) ; Яценко І. В., Дереча Л. М. Можливості судово-ветеринарної експертизи як нового виду судових експертиз. *Там само*. С. 550—567. DOI: 10.32353/khrife.1.2019.044 (дата звернення: 08.09.2022).
- 2 Яценко І., Дереча Л., Казанцев Р. Новейшие научные и практические достижения и перспективы развития судебно-ветеринарной экспертизы групп животных в Украине. *Legea și Viața*. 2021. № 1. Vol. II. Pp. 94—99. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/94-99_27.pdf (дата звернення: 08.09.2022) ; Яценко І. В., Дереча Л. М., Парилівський О. І. Новітні наукові й практичні здобутки та перспективи розвитку судово-ветеринарної експертизи живих тварин в Україні. *Актуальні питання та перспективи розвитку судової експертизи та криміналістики* : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 03.09.2021). Одеса, 2021. С. 368—373.
- 3 Byard R. W., Boardman W. The potential role of forensic pathologists in veterinary forensic medicine. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*. 2011. Vol. 7. Is. 3. Pp. 231—232. DOI: 10.1007/s12024-011-9241-x (дата звернення: 01.06.2022) ; Ottinger T., Rasmusson B., Segerstad C. H. A., Merck M., Goot F. V. D., Olsen L., Gavier-Widen D. Forensic veterinary pathology, today's situation and perspectives. *Veterinary record*. 2014. Vol. 175. Is. 18. DOI: 10.1136/vr.102306 (дата звернення: 01.06.2022) ; Parry N. M. A., Stoll A. The rise of veterinary forensics. *Forensic Science International*. 2020. Vol. 306. DOI: 10.1016/j.forsciint.2019.110069 (дата звернення: 01.06.2022).

експерта в контексті чинного законодавства України⁴. Останнє охоплює перелік обов'язків і прав, якими експерта наділено в його професійній діяльності; гарантії експертної діяльності; відповідальність експерта за неналежне виконання своїх обов'язків і порушення норм законодавства.

Питання щодо процесуального статусу судового експерта будь-якої експертної спеціальності врегульовано чинним процесуальним законодавством і відомчими підзаконними нормативними документами, проте особливості та специфіка процесуального статусу судово-ветеринарного експерта в законодавстві України на сторінках спеціальної наукової літератури не знайшли достат-

нього висвітлення, тож потребують наукового дослідження й обґрунтування, систематизації знань і використання в судово-експертній практиці.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці провідних українських науковців у галузі судової експертизи, зокрема: А. В. Дудич⁵, В. Бараняка та О. Несімка⁶, А. В. Галушки⁷, О. П. Угровецького⁸, Е. Б. Сімакової-Єфремян⁹, Л. В. Максимів¹⁰, А. О. Полянського, С. Г. Гаспарян, С. О. Андренко, О. М. Шевцова¹¹ та ін., які створили підґрунтя для формування теоретичних,

- 4 Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. *Судова експертиза*. 2014. № 1. С. 11—18; Щербаковський М. Г., Щербаковская Л. П. Состязательные начала привлечения эксперта в уголовном судопроизводстве Украины. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 326—331; Шульженко А. В. Процесуальний статус і особливості процесуальної діяльності експерта й спеціаліста. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2016. № 19. С. 132—134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2016_19_36 (дата звернення: 01.06.2022).
- 5 Дудич А. В. Вимоги, які пред'являють до особи судового експерта як учасника кримінального провадження. *Наше право*. 2015. № 1. С. 96—102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_1_19 (дата звернення: 01.06.2022).
- 6 Бараняк В., Несімко О. Судовий експерт як суб'єкт судово-експертної діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 876 (16). С. 244—248. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/791fdcd8-7464-4d58-b45d-994632543eb0/content> (дата звернення: 01.06.2022).
- 7 Галушко А. В. Експерт як учасник кримінального провадження: теоретичний аспект. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 237—243. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_1/42.pdf (дата звернення: 01.06.2022).
- 8 Угровецький О. П. Регламентация правового статуса судебного эксперта в административному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 43. Т. 3. С. 229—234. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/496424.pdf> (дата звернення: 01.06.2022).
- 9 Сімакова-Єфремян Е. Б. Про необхідність удосконалення законодавства щодо здійснення судово-експертної діяльності в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. Вип. 19. С. 118—129. DOI: [10.32353/khrife.1.2019.09](https://doi.org/10.32353/khrife.1.2019.09) (дата звернення: 01.06.2022).
- 10 Максимів Л. В. Процесуальний статус експерта у кримінальному провадженні: окремі аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 205—207. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35561> (дата звернення: 01.06.2022).
- 11 Полянський А. О., Гаспарян С. Г., Андренко С. О., Шевцова О. М. Щодо ролі судової експертизи в механізмі захисту прав і свобод людини. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє*: тези доп. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10.12.2020). Харків, 2020. С. 170—172.

організаційно-правових і праксеологічних засад експертної діяльності.

Мета статті

Сформулювати й обґрунтувати критерії визначення процесуального статусу судово-ветеринарного експерта як суб'єкта судово-експертної діяльності.

Методи дослідження

Методологічна основа дослідження — системний підхід, зумовлений специфікою теми роботи і пов'язаний із використанням загальнонаукових і спеціально наукових методів, серед яких:

- *аналіз, синтез, аналогія* — для визначення сутності категоріального апарата судово-ветеринарного експерта;
- *формально-логічний метод*, завдяки якому впорядковано логіку дефініції «судово-ветеринарний експерт» і критерії визначення правового статусу судово-ветеринарного експерта;
- *порівняльно-правовий метод* дав змогу дослідити рівень правового регулювання судово-експертної діяльності та відповідність нормативно-правових актів сучасному стану регулювання експертної діяльності в Україні й за кордоном;
- *логіко-граматичний метод* — для з'ясування етимологічного змісту ключових термінів і понять професійної діяльності судово-ветеринарного експерта, а також тлумачення та зіставлення окремих категорій і правових норм, що сприяло з'ясуванню прогалин та інших недоліків у чинному законодавстві Укра-

їни, наданню пропозицій щодо його вдосконалення;

- *метод юридичного аналізу* використано для аналізування відповідних положень кримінального, цивільного, господарського й адміністративного процесуального та кримінального законодавства й відомчих нормативних актів України з питань експертного забезпечення правосуддя;
- *системно-структурний метод* — для окреслення структури та розкриття змісту критеріїв визначення правового статусу судово-ветеринарного експерта;
- *соціологічний метод* застосовано для з'ясування наявних у досліджуваній сфері проблем шляхом опитувань суддів, слідчих, дізнавачів, зоозахисників та адвокатів за розробленими анкетами;
- *статистичний метод* — для оброблення результатів анкет опитування респондентів;
- *метод моделювання* став у пригоді під час розроблення, прогнозування й визначення процесуального статусу судово-ветеринарного експерта як суб'єкта судово-експертної діяльності.

Викладення основного матеріалу дослідження

Зміст поняття «процесуальний статус судово-ветеринарного експерта» у будь-якому виді судочинства охоплює понятійний апарат, систему обов'язків, прав і гарантій експертної діяльності, заборон, обмежень і відповідальність судового експерта за неналежне виконання ним професійних обов'язків

і порушення норм законодавства; єдиним суб'єктом судово-ветеринарної експертизи є судово-ветеринарний експерт.

Ми проаналізували суть дефініції «судовий експерт» у національному законодавстві України та деяких іноземних країнах. Етимологічно поняття «експерт» означає «досвідчений» (від лат. *expertus* — досвідчений, випробуваний), «фахівець, що робить експертизу»¹². За Європейською правовою доктриною статус судового експерта визначено як помічника судді у питаннях, що потребують застосування спеціальних знань у формі висновку експерта, а відповідно до англо-американської системи права його правове становище прирівнюється до становища свідка. Законодавство України надає судовому експертові самостійну правосуб'єктність, а також самостійність у процесі із власним обсягом прав, обов'язків, заборон, обмежень і юридичної відповідальності, що об'єктивно відрізняє його від інших суб'єктів процесу (наприклад, свідка, перекладача тощо)¹³.

У ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» (далі — *профільний Закон*) зазначено, що «судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом»¹⁴. Тому

виникає потреба окреслити критерії визначення правового статусу судово-ветеринарного експерта як суб'єкта процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності та сформулювати дефініцію «судово-ветеринарний експерт».

Поняття «судово-експертна діяльність» є ширшим за сенсом, ніж поняття «судова експертиза», яке є ядром цієї діяльності. Одним із суб'єктів судово-експертної діяльності є судовий експерт. Профільний Закон не містить визначення поняття «судовий експерт», хоча присвячений питанням його правового статусу, зокрема розд. II «Судовий експерт». Водночас він містить певний обсяг інформації щодо вимог законодавства до особи судового експерта (зокрема, судово-ветеринарного експерта) із метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою, неупередженою й об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання сучасних досягнень науки та техніки. До того ж чинне законодавство України про судову експертизу передбачає діяльність судових експертів, які є співробітниками державних експертних установ, а також атестованих судових експертів, що не працюють у таких установах¹⁵.

У ст. 10 і 11 згаданого вище Закону викладено загальноправові вимоги до судового експерта, зокрема наявність необхідних знань для надання висновку з досліджуваних питань, відповідної вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного

12 Академічний тлумачний словник української мови : в 11 т. ; за ред. І. К. Білодіда. Київ, 1970—1980. Т. 2. 1971. С. 462. URL: <http://sum.in.ua/s/ekspert> (дата звернення: 19.06.2022).

13 Комзюк А. Т. Експерт в адміністративному судочинстві. *Право і Безпека*. 2009. № 2. С. 64—68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_2_14 (дата звернення: 19.06.2022).

14 Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 19.06.2022).

15 Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : монографія. Харків, 2017. 488 с.

рівня не нижче спеціаліста, відповідної підготовки, атестації та здобуття кваліфікації судового експерта з певної спеціальності, а також дієздатність, відсутність судимості, накладеного адміністративного стягнення за вчинення корупційного правопорушення або дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта протягом останнього року.

Визначення поняття «судовий експерт», яке містить процесуальне законодавство, найповніше викладено у ст. 69 Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК) України, а саме: *«Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань»*¹⁶.

У ч. 1 ст. 72 Цивільного процесуального кодексу України¹⁷ (далі — ЦПК), ч. 1 ст. 69 Господарського процесуального кодексу України¹⁸ (далі — ГПК), ч. 1 ст. 68 Кодексу адміністративного судочинства України¹⁹ (далі — КАСУ) визначено, що *«експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи»*.

Крім того, до проведення судово-ветеринарної експертизи залучають

атестованих судово-ветеринарних експертів, які не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, проте мають відповідну вищу освіту, освітній рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку у державних спеціалізованих установах Мін'юсту України, атестовані та здобули кваліфікацію судового експерта зі спеціальності 18.1 «Ветеринарні дослідження».

Отже, у процесуальному законодавстві України вживано винятково термін «експерт». На нашу думку, було б доцільніше послуговуватися терміном «судовий експерт» (як у профільному Законі та проектному законодавстві щодо судово-експертної діяльності), адже термін «експерт» може стосуватися будь-якої сфери людської діяльності, тобто експертом може бути особа не обов'язково в галузі судової експертизи (наприклад, експерт з військових, політичних або економічних питань). Натомість термін «судовий експерт» вочевидь свідчить, що це фахівець, обізнаний із діяльністю винятково для експертного забезпечення правосуддя, тобто це конкретизує предметну галузь його діяльності. Тому ми пропонуємо у процесуальному законодавстві України замінити термін «експерт» терміном «судовий експерт».

Якщо розглянути проектне законодавство України щодо судово-експертної діяльності, то в ч. 1 ст. 19 проекту закону про судово-експертну діяльність та самоврядування судових експертів

16 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

17 Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.06.2020).

18 Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

19 Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

від 22.11.2021 р. № 6284-2 ²⁰ (далі — *законопроект № 6284-2*) передбачено, що судовий експерт здійснює діяльність із проведення судових експертиз на професійній основі, має повну вищу освіту у відповідній галузі знань, пройшов відповідну підготовку, склав кваліфікаційний іспит і присягу судового експерта, отримав електронний цифровий підпис зі свідоцтвом про надання кваліфікації судексперта з певної спеціальності та його внесено до Держреєстру атестованих судових експертів. На нашу думку, було б доречно додати, що судовий експерт (крім вищої освіти другого рівня зі ступенем магістра) може мати вищу освіту за освітнім рівнем «спеціаліст».

У ст. 1 законопроекту № 6284-2 наведено визначення поняття «експерт» — *«особа, якій відповідно до вимог чинного законодавства доручено проведення судової експертизи»* (п. 4) ²¹ і «судовий експерт» — *«особа, яка відповідає встановленим цим законом та іншими нормативно-правовими актами вимогам, пройшла спеціальну професійну підготовку, здала кваліфікаційний іспит та внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів України»* (п. 18) ²².

Отже, у проаналізованому вище законопроекті в дефініції «судовий експерт» не зазначено, що судовий експерт уповноважений на вирішення завдань судової експертизи; залучений у порядку, визначеному законодавством; шляхом використання спеціальних знань досліджує об'єкти судової експертизи, що містять відомості про обставини вчинення правопорушення; формулює

висновок судового експерта або повідомляє про неможливість його складання. Ми вважаємо, такі доповнення до чинних дефініцій судового експерта створили б ширше уявлення про нього, межі його компетенції й повніше відобразили б сутність його діяльності.

Дефініції терміна «судовий експерт» у процесуальному та проектному законодавстві України, *по-перше*, різняться за обсягом і юридичною конструкцією, *по-друге*, містять дещо різну його характеристику в різних нормативно-правових актах, тоді як у чинному профільному Законі ця дефініція взагалі відсутня, що є нелогічним і неприпустимим. Крім того, проаналізовані характеристики судового експерта, обумовлені в чинному законодавстві України, розпорошено по різних статтях профільного Закону, що створює незручності під час їх застосування в повному обсязі для завдань судочинства й судово-експертної діяльності.

Проведений нами аналіз дефініції «судовий експерт» свідчить, що у цій частині правового статусу судового експерта згадані нормативно-правові акти потребують уніфікації для однакового тлумачення цього терміна та застосування незалежно від виду судочинства, підстав проведення судової експертизи, а також для ефективної реалізації принципів судово-експертної діяльності.

З'ясування дефініції «судовий експерт» у нормативно-правових актах зарубіжних країн свідчить, що більшість із них містить визначення цього поняття, проте дещо в різній інтерпретації. Так, у п. 12 ст. 1 Закону Республіки Казахстан

20 Проект закону про судово-експертну діяльність та самоврядування судових експертів від 22.11.2021 р. № 6284-2. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=73258 (дата звернення: 01.06.2022).

21 Там само.

22 Там само.

«Про судово-експертну діяльність»²³ під поняттям «судовий експерт» розуміють не зацікавлену у справі особу, яка має спеціальні наукові знання та відповідає іншим вимогам, визначеним законом, якій доручено провадження судової експертизи. У ст. 12 цього Закону йдеться про компетенції Мін'юсту Республіки Казахстан, а саме — про розроблення й затвердження: вимог до методик судово-експертних досліджень; правил формування, ведення та використання Держреєстру методик проведення судово-експертних досліджень; вимог до стандартів та спеціально оснащених приміщень для провадження судової експертизи; правил кваліфікаційної підготовки, атестації та підвищення кваліфікації судових експертів; правил формування, ведення й використання Держреєстру судових експертів тощо.

У ст. 20 Закону окреслено кваліфікаційні вимоги до судового експерта, зокрема, він повинен відповідати таким кваліфікаційним вимогам: мати вищу освіту; кваліфікацію судового експерта, підтверджену кваліфікаційним свідоцтвом на право провадження певного виду судової експертизи; бути атестованим.

У разі виникнення обґрунтованих сумнівів у належному рівні професійної підготовки судового експерта проводять його позачергову атестацію.

Згідно із Законом Киргизької Республіки «Про судово-експертну діяльність»²⁴ судовим експертом є не зацікавлена у результаті справи особа, яка має спеціальні знання в галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, якій відповідно до законодавства Киргизької

Республіки доручено провадження судової експертизи. Проте це визначення не можна вважати повним, адже у ньому відсутня згадка про відповідну вищу освіту, фахову експертну підготовку, атестацію й набуття кваліфікації судового експерта за відповідною експертною спеціальністю. Водночас ст. 14 регламентує, що судовим експертом може виступати державний або недержавний судовий експерт чи інша особа, яка має необхідні спеціальні знання. Судовим експертом є працівник судово-експертної організації, що проводить судову експертизу в порядку виконання своїх посадових обов'язків. Особа, залучена до участі у справі як судовий експерт, що відсутня у штаті будь-якої судово-експертної організації, проводить судову експертизу в порядку виконання доручення органу (особи), яка її призначила, відповідно до законодавства Киргизької Республіки. Не можна залучати як судових експертів осіб, які мають непогашену або незняту судимість. Протягом трьох років з дня настання відповідного юридичного факту судовим експертом не може бути особа, судимість якої погашено або знято у визначеному законом порядку; звільнена з державної служби, органів прокуратури, інших правоохоронних органів, судів, судово-експертних організацій у зв'язку з вчиненням дисциплінарного проступку; позбавлена сертифіката компетентності на заняття судово-експертною діяльністю або дію сертифіката компетентності на заняття судово-експертною діяльністю якої припинено. Судовий експерт бере участь у дослідженні обставин справи лише з питань, що належать до предмета

23 О судебно-экспертной деятельности : Закон Республики Казахстан от 10.02.2017 г. № 44-VI (с изм. по сост. на 01.07.2021). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37215312&pos=608;-42#pos=608;-42 (дата звернення: 01.08.2022).

24 О судебно-экспертной деятельности : Закон Кыргызской Республики от 24.06.2013 г. № 100. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203908> (дата звернення: 01.08.2022).

дорученої йому судової експертизи і мають значення для надання висновку. Органи дізнання, слідства, суду та сторони в судовому розгляді мають право звертатися до судового експерта лише у зв'язку з дорученою йому судовою експертизою. Згідно із законодавством Киргизької Республіки судового експерта можна допитати винятково щодо наданого ним висновку й особисто проведених досліджень. Заборонено допит судового експерта до надання ним висновку.

У п. 12 ст. 1 Закону Туркменістану «Про судово-експертну діяльність»²⁵ також наведено визначення поняття «судовий експерт», відповідно до якого це особа, яка відповідає вимогам зазначеного Закону та якому орган, що веде кримінальний процес, суд чи орган, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення, прокурор, нотаріус у порядку, обумовленому законодавством Туркменістану, доручив проведення судової експертизи. Проте із такого визначення не впливає участь судового експерта у цивільному судочинстві, а новелою цього Закону Туркменістану (порівняно із законодавством інших країн) є те, що суб'єктом призначення судової експертизи може також виступати нотаріус. Професійні та кваліфікаційні вимоги до судового експерта у Туркменістані викладено у ст. 12 згаданого Закону: судовий експерт повинен мати спеціальні наукові знання (ч. 1); вищу освіту (ч. 4); кваліфікацію судового експерта, підтверджену кваліфікаційним свідоцтвом

на право проведення певного виду судової експертизи, бути атестованими атестаційними комісіями органів судових експертиз і внесеними до Держреєстру (ч. 5); бути громадянином Туркменістану (ч. 6). Також у цій статті Закону зазначено, що проведення судової експертизи може бути доручено співробітникам органів судової експертизи; фізичним особам, які займаються судово-експертною діяльністю на підставі ліцензії на провадження судово-експертної діяльності; у разовому порядку іншим особам (ч. 2). Окремо аргументовано, що особи, які починають працювати в органах судової експертизи, мають пройти спеціальну професійну підготовку, що завершується складанням кваліфікаційного іспиту (ч. 7). Відповідно до ст. 95 КПК Туркменістану²⁶ експертом може бути особа, яка не зацікавлена у справі, а також має спеціальні наукові знання, необхідні для проведення експертизи й надання висновку. Аналізуючи цю дефініцію, варто зауважити, що вона неповна, адже для набуття статусу судового експерта недостатньо мати спеціальні знання: потрібно також пройти атестацію, набути кваліфікації судового експерта за певною експертною спеціальністю й отримати повноваження надавати висновок судового експерта (або повідомляти про неможливість його складання).

Закон Республіки Узбекистан «Про судову експертизу»²⁷ так визначає судового експерта — це фізична особа, яка має спеціальні для надання висновків знання в галузі науки, техніки, мистецтва або

---

25 О судебно-экспертной деятельности : Закон Туркменистана от 08.11.2014 г. № 137-V (с изм.). URL: <http://www.turkmenbusiness.org/content/zakon-turkmenistana-o-sudebno-ekspertnoi-deyatelnosti> (дата звернення: 01.08.2022).

26 Уголовно-процессуальный кодекс Туркменистана от 18.04.2009 г. URL: <http://www.turkmenbusiness.org/node/124> (дата звернення: 01.08.2022).

27 О судебной экспертизе : Закон Республики Узбекистан от 01.06.2010 г. № ЗРУ-249 (с изм. и доп.). URL: <https://lex.uz/ru/docs/1633100> (дата звернення: 01.06.2022).

ремесла, призначена в установленому порядку судовим експертом. У ст. 10 цього Закону регламентовано, що судовим експертом може виступати державний судовий експерт, працівник іншої організації або інша фізична особа. Працівник іншої організації проводить судову експертизу в порядку виконання доручення, наданого цій організації органом (особою), який (яка) її призначив (-ла). Інша фізична особа, яку залучено до участі у справі як судового експерта і яка не перебуває у штаті державної судово-експертної установи, проводить судову експертизу в порядку виконання доручення органу (особи), який (яка) її призначив (-ла).

Відповідно до Закону Азербайджанської Республіки «Про судово-експертну діяльність»²⁸ судовим експертом (експертом) є особа, на яку покладено проведення судової експертизи, яка має необхідні знання зі спеціальних питань, що належать до предмета судової експертизи, та не зацікавлена у результаті справи, яка отримала свідоцтво судового експерта. У ст. 11 зазначено, що громадянин Азербайджанської Республіки, що має вищу освіту, пройшов відповідну професійну підготовку за певною експертною спеціалізацією, може стати експертом. Залежно від спеціалізації та рівня підготовки експертам присвоюють кваліфікацію. Експерти судово-експертної установи отримують звання в порядку, обумовленому законо-

давством Азербайджанської Республіки для працівників відповідних органів виконавчої влади, у підпорядкуванні яких вони перебувають, з урахуванням посади, яку вони обіймають, професійних здібностей і трудового стажу. Подібне визначення поняття «експерт» містить ст. 97 КПК Азербайджанської Республіки²⁹.

Аналізуючи законодавство Вірменії щодо судової експертизи, необхідно зауважити, що основний Закон про судову експертизу в цій країні донині відсутній. Водночас поняття «судовий експерт» і його процесуальний статус доволі докладно викладено у ст. 85 КПК Республіки Вірменія³⁰, де зазначено, що експертом є незацікавлена у кримінальній справі особа, яку за постановою органу, що здійснює кримінальне провадження, або відповідно до постанови про призначення експертизи призначає керівник експертної установи для вивчення матеріалів справи з використанням її спеціальних знань у будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва та ремесла й надання на підставі цього висновку. Також експерта можуть призначити з-поміж осіб, запропонованих учасником судочинства. Крім того, експерт повинен мати достатні спеціальні знання в певній галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла (ч. 2 ст. 85 КПК Республіки Вірменія)³¹.

Аналіз законодавства Грузії свідчить, що закону про судову експертизу у цій

28 О судебно-экспертной деятельности : Закон Азербайджанской Республики от 18.11.1999 г. № 758-ІГ (с изм. и доп.). URL: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=2704 (дата звернення: 01.08.2022).

29 Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики от 14.07.2000 г. № 907-ІQ (с изм. и доп. по сост. на 08.07.2022). URL: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420280 (дата звернення: 01.09.2022).

30 Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения от 27.07.2021 г. № ЗР-306 (с изм. и доп.). URL: https://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=143021 (дата звернення: 01.09.2022).

31 О внесении дополнений и изменений в Уголовно-процессуальный кодекс Республики Армения : Закон Республики Армения от 01.07.2020 г. № ЗР-344. URL: https://base.spininform.ru/show_doc.fwx?rgn=126809 (дата звернення: 01.09.2022).

країні не ухвалено. Окремі критерії судового експерта та його процесуальний статус містять ст. 51–52 КПК Республіки Грузія. Наприклад, відповідно до ст. 51 експертів надано всі права й обов'язки свідка; він має бути неупередженим, незалежно від того, ким його запрошено; заборонено провадження експертизи щодо надійності свідка. Проте чітко визначення поняття «судовий експерт» у процесуальному законодавстві Грузії відсутнє³².

У ст. 9 Закону Республіки Таджикистан «Про державну судову експертизу» зазначено, що судовим експертом є працівник установи державної судової експертизи, який проводить державну судову експертизу в порядку виконання своїх посадових обов'язків³³. На нашу думку, визначення поняття «судовий експерт» у таджицькому законодавстві має такий самий зміст, як і в розглянутих законодавствах Азербайджанської Республіки й Республіки Узбекистан.

Відповідно до ст. 84 КПК Литовської Республіки судовим експертом є особа, яка має спеціальні знання для надання висновку з досліджуваних питань і яку внесено до переліку експертів Литовської Республіки. Як експерта можна залучити фахівців, які не належать до цього переліку, а також судових експертів із країни Європейського Союзу, із якою Литва має угоду про правову допомогу.

Законодавство Республіки Молдова щодо судово-експертної діяльності міс-

тять окремі норми у КПК Республіки Молдова й Законі «Про судову експертизу, науково-технічні та судово-медичні дослідження». У ч. 1 ст. 88 КПК Республіки Молдова³⁴ наведено таку дефініцію: експертом є особа, призначена для проведення досліджень у випадках, передбачених цим кодексом, яка особисто не зацікавлена у результаті кримінальної справи та яка, використовуючи спеціальні знання в науці, техніці, мистецтві й інших галузях, надає на їх основі висновки. У Законі «Про судову експертизу, науково-технічні та судово-медичні дослідження»³⁵ узагалі відсутнє визначення «судовий експерт», проте у ст. 8 зазначено вимоги до судового експерта, згідно з якими ним може бути особа, яка: є дієздатною; має вищу університетську освіту; здобула відповідну підготовку в певній галузі судової експертизи та кваліфікацію судового експерта; має необхідні для надання висновків спеціальні знання в певних галузях науки, техніки, медицини, мистецтва чи інших сферах діяльності людини; атестована як судовий експерт певного профілю; не має судимості; є авторитетним фахівцем, здійснює свою діяльність у межах державної судово-експертної установи або атестована в установленому порядку як приватний експерт і внесена до Держреєстру атестованих судових експертів.

Отже, аналіз законодавства країн близького зарубіжжя про судово-

32 Уголовно-процессуальный кодекс Грузии от 09.10.2009 г. № 1772. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/90034?publication=144> (дата звернення: 01.09.2022).

33 О государственной судебной экспертизе : Закон Республики Таджикистан от 25.06.2005 г. № 102 (с изм. и доп.). URL: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=9038 (дата звернення: 01.06.2022).

34 Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14.03.2003 г. № 122-XV (с изм. и доп. по сост. на 21.07.2022). URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17324&lang=ru (дата звернення: 01.09.2022).

35 О судебной экспертизе, научно-технических и судебно-медицинских исследованиях : Закон Республики Молдова от 23.06.2000 г. № 1086 (с изм. и доп.). URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=65637&lang=ru (дата звернення: 01.09.2022).

експертну діяльність свідчить, що в Узбекистані та Молдові правовий статус судового експерта певною мірою регламентовано (зокрема, дефініції «судовий експерт» — як у базовому законодавстві про судову експертизу, так і в кримінальному процесуальному). Натомість у законодавстві Вірменії та Грузії базові нормативно-правові акти про судову експертизу відсутні, тому дефініцію «судовий експерт» із різним ступенем її деталізації відображено в підзаконних актах. Спільним у законодавстві про судово-експертну діяльність усіх цих країн є те, що судовий експерт належить до інших учасників процесу або до осіб, що сприяють судочинству.

Аналіз поняття «судовий експерт» у правовій системі англо-американського права, а також участь судового експерта у кримінальному процесі свідчить, що відповідно до Білої Книги (англ. *The White Book*) судовими експертами є особи, які мають спеціальні знання і навички, яких залучають до провадження прокурори-фіскали з дозволу Королівської Ради³⁶ та які виконують у судочинстві такі функції: узагальнення експертного досвіду, досвіду інших дослідників, а також даних авторитетних джерел; застосування статистичних методів дослідження; надання власного висновку; можливість виконувати повноваження захисника³⁷. Відповідно до англійського права судовому експертові не обов'язково мати формальну кваліфікацію у певній сфері

діяльності (як це передбачено процесуальним законодавством України й інших країн близького зарубіжжя), утім, його досвідченість у певній сфері перевіряють сторони процесу під час його допиту шляхом постановки йому питань, які підтверджують чи спростовують його обізнаність, надійність і актуальність застосування ним сучасних методик дослідження.

У законодавстві Польщі відсутні дефініції «експерт» і «судова експертиза», судового експерта умовно прирівнюють до «зовнішнього засобу професійних знань», тобто суд або прокурор залучає судового експерта, якщо виникає потреба застосувати спеціальні знання у певній галузі науки. Статус судового експерта полягає в тому, що він діє як «науковий суддя», «помічник суду», свідок, самостійний учасник судочинства³⁸.

Судово-експертна діяльність Німеччини заснована на тому, що процесуальний статус судового експерта визначено Верховним судом ФРН, зокрема він уповноважує експерта від імені держави здійснювати відповідно до законодавства судово-експертну діяльність у певній галузі науки, мистецтва чи ремесла, натомість судовий експерт надає суду висновок, що ґрунтується на спеціальних знаннях, або встановлює чи оцінює факти на основі спеціальних знань (§ 75 КПК ФРН). У Німеччині приватні судові експерти мають високий рівень довіри з боку суспільства. Отже, процесуальне

36 Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків, 2008. 240 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Konovalova_Violetta/Yurydychna_psykholohiia.pdf?PHPSESSID=2odmj99v7m77m525bbo3a8jgt7 (дата звернення: 01.09.2022).

37 Egglestone R. Evidence, Proof and Probability. 2nd ed. London, 1983. 274 p.

38 Дуфенюк О. М. Досвід Польщі стосовно участі судового експерта у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. Вип. 1. С. 240—249. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1229> (дата звернення: 01.09.2022).

законодавство ФРН визначає судового експерта як помічника судді³⁹.

Відповідно до спеціального закону Австрії судові експерти повинні мати досвід практичної роботи не менше п'яти років, спеціальні знання у певній галузі судової експертизи і криміналістики, отримати сертифікат або скласти іспит для самостійної діяльності⁴⁰.

У Нідерландах судовим експертом є особа, яка має спеціальні знання для надання висновку та яку призначив суд або колегія присяжних на підставі рекомендацій судово-експертних лабораторій. Висновок судового експерта не є обов'язковим джерелом доказів для суду. Для з'ясування компетенції судового експерта під час судового слідства суд перевіряє, які методи досліджень використовував експерт, наскільки вони надійні тощо⁴¹.

Відповідно до ст. 144–147 КПК Болгарії судову експертизу виконують судові експерти, які мають спеціальні знання в галузі науки, мистецтва або

техніки, призначені судом або органом досудового провадження⁴².

У судово-експертній діяльності Фінляндії та Швеції експертом визнають особу, яка проводить судову експертизу, має для цього спеціальні знання, навички й відповідну вищу освіту. Згідно з процесуальним законодавством судового експерта у цих країнах прирівнюють за статусом до свідка⁴³.

У Швеції судових експертів наділено повноваженнями брати участь у судовому засіданні для економії часу суду на вивчення й оцінювання обставин справи, тому їх іще називають «суддями фактів». У нормативному документі США «Федеральні правила про докази» існує поняття «експерт-свідок» — це фахівець, думку якого суд бере до уваги як доказ. Згідно із законодавством Словаччини, Португалії й Австрії судовими експертами можуть бути поліцейські офіцери, якщо вони не виконують функцій поліцейських⁴⁴.

39 Strafprozeßordnung (StPO) der BRD (in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 23. Juni 2011 (BGBl. I S. 1266) geändert worden ist). URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/stpo> (дата звернення: 01.09.2022).

40 Kundmachung der Bundesregierung vom 9. Dezember 1975 über die Wiederverlautbarung der Strafprozeßordnung 1960. URL: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=235569 (дата звернення: 01.09.2022).

41 Гузела М., Кацнір В. Зарубіжний досвід організації судово-експертної діяльності в процесі здійснення кримінального переслідування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 906. С. 129–135. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18385/21.pdf> (дата звернення: 01.09.2022).

42 Репешко П. І. Судовий експерт: співвідношення процесуального статусу та професійної діяльності. *Advanced Technologies of Science and Education* : XIV Міжнар. наук. інтернет-конф. URL: <http://intkonf.org/repeshko-pi-sudoviy-ekspert-spivvidnoshennya-protseualnogo-statusu-ta-pofesijnoyi-diyalnosti/> (дата звернення: 01.09.2022).

43 Авдеева Г. К. Проблеми гармонізації законодавства України у галузі судової експертизи із законодавством країн Європейського Союзу. *Правова доктрина — основа формування правової системи держави* : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річ. НАПрН Укр. та обговор. п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України» (Харків, 20–21.11.2013). Харків, 2013. С. 634–637.

44 Скрипник М. Мировой опыт в судебно-экспертной деятельности / Сайт Экспертно-дослідної служби України. URL: <https://ua-expert.com/news/svitoviy-dosvid-u-sudovoeekspertnij-diyalnosti/> (дата звернення: 01.09.2022).

Отже, аналізування поняття «судовий експерт» у законодавстві іноземних країн свідчить, що першорядним принципом експертної діяльності є незалежність судового експерта. Пріоритет — не за відомчою належністю експерта, а за наявністю у нього спеціальних знань, необхідних для вирішення завдань правосуддя, які ставлять перед ним. Законодавство зарубіжних країн побудоване на створенні рівних можливостей для діяльності державних і приватних судових експертів. Результативність експертної діяльності забезпечено стандартизацією судових експертиз, сертифікацією їх науково-методичного забезпечення й компетентності судових експертів, а також акредитацією судово-експертних лабораторій.

У науковій літературі дискусійність поняття «судовий експерт» обумовлена його багатозначністю, водночас поняття «судово-ветеринарний експерт» лише формується, оскільки теоретичні дослідження у цьому напрямі судово-експертної діяльності в Україні перебувають на стадії становлення.

Розглянемо думки науковців щодо змісту поняття «судовий експерт», щоби на цій основі сформулювати наше бачення дефініції «судово-ветеринарний експерт». А. В. Дудич⁴⁵ дійшов висновку, що характеристики професії судового експерта як суб'єкта експертної діяльності можна поділити на загальні й особливі. До загальних властивостей належать суспільний характер, цілеспрямованість, плановість і систематичність здійснення професійної діяльності судового експерта. До особливих властивостей професійної діяльності судового ек-

перта, на думку дослідника, належать: правовий характер професійної діяльності; відносна самостійність у визначенні й обранні видів і методів досліджень, технічних прийомів і засобів під час проведення експертизи; дослідницький характер експертизи; верифікованість діяльності судового експерта; його ініціативність і можливість вийти за межі експертних завдань; конструктивний характер професійної діяльності; співвідношення індивідуальності й колегіальності; інтерес до результатів своєї діяльності.

Ми вважаємо, що характеристики професії судового експерта як суб'єкта експертної діяльності, наведені А. В. Дудичем, більшою мірою є не особливостями фаху, а принципами судово-експертної діяльності.

Критерії правового статусу судового експерта як суб'єкта експертної діяльності доцільніше поділити на спеціальні та процесуальні, адже поняття «спеціальний» охоплює діяльність судового експерта у більш широкому діапазоні: його тлумачать як призначений виключно для когось; такий, що має особливе призначення; який чимось вирізняється з-поміж решти; особливий; який відзначається більшою, ніж зазвичай, мірою свого виявлення⁴⁶. На нашу думку, спеціальні критерії процесуального статусу судово-ветеринарного експерта деталізують специфіку його професійної діяльності у системі судово-експертного забезпечення правосуддя, зумовлену його спеціальними ветеринарними знаннями. Процесуальні ж критерії статусу судово-ветеринарного експерта визначають його місце

45 Дудич А. В. Поняття судового експерта як учасника кримінального провадження. *Наше право*. 2014. № 6. С. 138–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_6_25 (дата звернення: 01.06.2022).

46 Академічний тлумачний словник української мови ... . Т. 9. 1978. С. 501. URL: <http://sum.in.ua/s/specialjnyj> (дата звернення: 01.08.2022).

у провадженні під час судово-експертного забезпечення правосуддя.

Під поняттям «експерт» А. В. Дудич⁴⁷ пропонує розуміти не зацікавлену в результатах провадження особу, яка на професійній основі має необхідні для вирішення судово-експертних завдань спеціальні знання, уміння та практичні навички, яку призначено експертом у визначеному законом порядку і яка прийняла об'єкти експертизи з метою проведення дослідження й надання висновку з питань, що виникають під час процесуального провадження і стосуються сфери її знань.

О. П. Угровецький⁴⁸ визначає судового експерта як суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин — особу, що відповідає вимогам, визначеним законодавством про судову експертизу; яка є учасником адміністративного судочинства та яку наділено процесуальними повноваженнями, закріпленими на законодавчому рівні. Реалізація повноважень судового експерта, на думку науковця, спрямована на з'ясування обставин, що мають значення для вирішення публічно-правового спору і потребують спеціальних знань у відповідній галузі науки, техніки, ремесла тощо.

На нашу думку, удосконалення законодавства України щодо статусу судового експерта під час здійснення ним професійної діяльності (незалежно від виду судочинства) потребує чітко сформулювати визначення поняття «судовий експерт» у профільному Законі — із посиланням на цей Закон як на бланкетну

норму процесуального законодавства (ч. 1 ст. 69 КПК України, ч. 1 ст. 69 ЦПК України, ч. 1 ст. 69 ГПК України, ч. 1 ст. 68 КАСУ), що сприятиме однозначності його тлумачення, чіткості та зручності сприйняття, а також ефективності застосування.

На основі дослідження вітчизняного законодавства, наукових праць, результатів узагальнення слідчої, судової практики й офіційної статистики Є. В. Ковалевська сформулювала дефініцію «судово-медичний експерт» — це *«не зацікавлена у результатах провадження особа з вищою медичною освітою, кваліфікацією «лікар» із певної спеціальності та навичками професійної діяльності, яка атестована у визначеному законодавством порядку, володіє необхідними медичними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення судово-медичної експертизи та надання висновку з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань, а в разі порушення процесуальних вимог несе відповідальність, передбачену законом»*⁴⁹.

Тому пропонуємо назву ст. 1 профільного Закону змінити на «Визначення основних термінів» і викласти у редакції, запропонованій далі. Дефініцію «судова експертиза» ст. 1 профільного Закону залишити в чинній редакції, але подати її в п. 1, а в п. 2 навести визначення поняття «судовий експерт» у такій редакції: *«Судовий експерт — це самостійний суб'єкт процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності,*

47 Дудич А. В. Знач. твір. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_6_25 (дата звернення: 01.06.2022).

48 Угровецький О. П. Знач. твір. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/496424.pdf> (дата звернення: 01.06.2022).

49 Ковалевська Є. В. Використання спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 27 с. URL: http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/997/1/Kovalevska_Aftoreferat.pdf (дата звернення: 01.06.2022).

що має відповідну вищу освіту (освітній рівень спеціаліста або магістра); пройшов фахову експертну підготовку; атестований і набув кваліфікації судового експерта за відповідною експертною спеціальністю; має спеціальні знання й навички у відповідній сфері на професійній основі; уповноважений на вирішення завдань судової експертизи за певною експертною спеціальністю та залучений у визначеному законодавством порядку; досліджує об'єкти судової експертизи, що містять відомості про обставини вчинення правопорушення, шляхом використання спеціальних знань; надає висновок судового експерта або повідомляє про неможливість його надання».

У будь-якому разі поняття «судовий експерт» нерозривно пов'язане із його статусом як процесуальної особи під час експертного забезпечення правосуддя. Поняття «статус» тлумачать як становище, стан⁵⁰. На нашу думку, під статусом судового експерта (зокрема, судово-ветеринарного експерта) необхідно розуміти правове становище, яке містить права, обов'язки, заборони, обмеження, відповідальність і яке відображається у його взаємодії з іншими суб'єктами судово-експертної діяльності, уповноваженими органами або особами, а також учасниками процесу.

Правовий статус судового (зокрема, судово-ветеринарного) експерта складається з об'єктивних, фактично наявних елементів: якщо їх виявити, систематизувати та проаналізувати загалом, то можна комплексно й усебічно пізнати це явище. Дослідження правового статусу судово-ветеринарного експерта як цілісної системи, серед структурних елементів якої можна виокремити спеціальні та процесуальні блоки

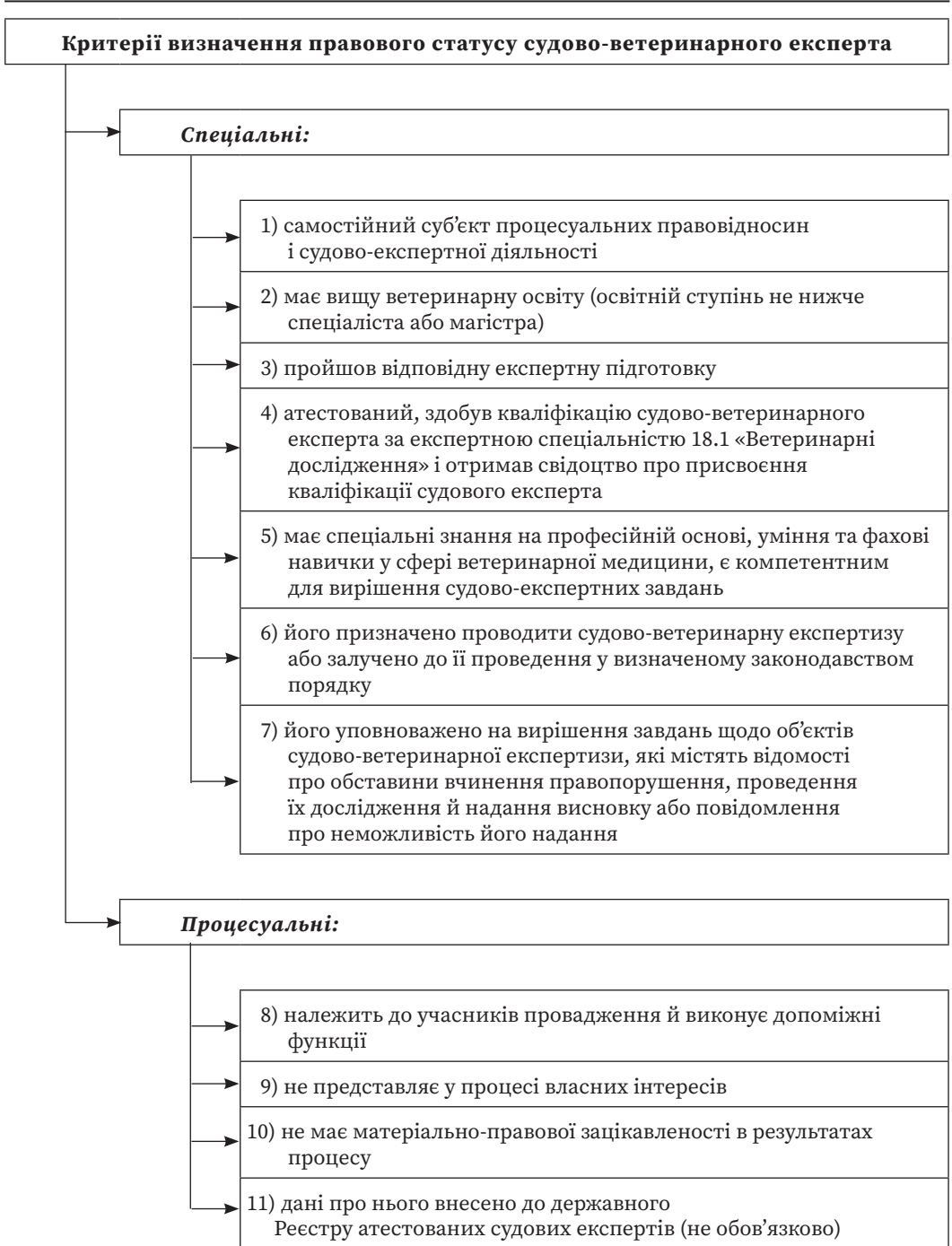
і з'ясувати характер взаємозв'язків під час виконання ним своїх професійних функцій. Процесуального статусу судово-ветеринарний експерт набуває, коли його призначає суд або коли його залучає учасник справи відповідно до ст. 243 КПК України, ч. 2 ст. 72 ЦПК України, ч. 2 ст. 69 ГПК України та ч. 2 ст. 68 КАСУ.

Узагальнення праць вітчизняних науковців, які досліджували питання правового статусу судового експерта в різних видах судочинства, чинної нормативно-правової бази та проектного законодавства, дає підстави узагальнити критерії визначення судово-ветеринарного експерта, наведені на рис. 1. Для правильного розуміння та розкриття змісту ознак цього поняття у правозастосовній і судово-експертній діяльності необхідно їх докладно проаналізувати, що дасть змогу сформулювати розгорнуту дефініцію поняття «судово-ветеринарний експерт».

Судово-ветеринарний експерт є самостійним суб'єктом процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності. Відповідно до ст. 7 профільного Закону судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) із відповідних галузей знань.

У ст. 13 проекту закону про судово-експертну діяльність від 05.11.2021 р. № 6284 (далі — *проект закону 6284*) закладено положення про те, що суб'єктами судово-експертної діяльності є судові експерти, судово-експертні установи, керівники судово-експертних установ, органи державного регулювання,

50 Академічний тлумачний словник української мови ... . Т. 9. 1978. С. 671. URL: <http://sum.in.ua/s/status> (дата звернення: 01.08.2022).

Рис. 1. Блок-схема «Критерії визначення правового статусу судово-ветеринарного експерта»

Координаційна рада з питань судової експертизи, органи Асоціації приватних судових експертів України⁵¹.

Отже, зважаючи на згадані вище визначення, одним із суб'єктів судово-експертної діяльності є судовий (зокрема, судово-ветеринарний) експерт. Поняття «експерт» окреслено у ст. 69 КПК України, ст. 72 ЦПК України, ст. 69 ГПК України, ст. 68 КАСУ.

Оскільки судово-ветеринарний експерт є суб'єктом правовідносин, то на нього поширюються ознаки суб'єкта: він має бути правоздатним, дієздатним і деліктоздатним.

Профільний Закон у ст. 10 передбачає проведення судових (зокрема, судово-ветеринарних) експертиз як експертами, які працюють у державних спеціалізованих установах, так і експертами, які атестовані, проте не є співробітниками цих установ. За процесуальним статусом вони повинні відповідати єдиним вимогам, зокрема мати рівні права й обов'язки, проте організаційні підстави їх діяльності різняться.

Судово-ветеринарний експерт державної судово-експертної установи належить до штату державної судово-експертної установи, є її працівником, проводить судово-ветеринарні експертизи як службові завдання, може виконувати науково-дослідну роботу з розроблення нових і вдосконалення класичних методик експертного дослідження, здійснює інші види судово-експертної діяльності. Атестований судово-ветеринарний експерт, який не працює в державних спеціалізованих експертних установах (приватний судовий експерт) на професійній основі самостійно здійснює судово-експертну діяльність із проведення судо-

во-ветеринарної експертизи. До таких експертів (відповідно до ст. 10 профільного Закону) висунуто спеціальні вимоги, зокрема: наявність вищої ветеринарної освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня не нижче спеціаліста (магістра), проходження підготовки за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження» у державних спеціалізованих установах Мін'юсту України, а також наявність атестації, здобуття кваліфікації судового експерта із зазначеної вище експертної спеціальності й уміння та право самостійно проводити судово-ветеринарні експертизи. Водночас законодавство України не обмежує прав судово-ветеринарних експертів, які не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, у розробленні, апробуванні та впровадженні експертних методик.

Процесуальне положення судово-ветеринарного експерта передусім зумовлено тим, що він є самостійним учасником процесу, тобто діє на етапі досудового розслідування та під час судового провадження (розгляду справи) незалежно від інших суб'єктів судово-експертної діяльності. Головна його функція (порівняно з рештою учасників процесу) — надання висновку експерта на основі дослідження наданих на експертизу матеріальних і матеріалізованих об'єктів із застосуванням спеціальних ветеринарних знань.

Судово-ветеринарний експерт, який надав висновок за зверненням учасника справи, має ті самі права й обов'язки, що й експерт, який провів судово-ветеринарну експертизу на підставі ухвали суду (п. 6 ч. 1 ст. 106 ЦПК України, п. 6 ч. 1 ст. 101 ГПК України, п. 7 ч. 1 ст. 104 КАСУ).

51 Проект закону про судово-експертну діяльність від 05.11.2021 р. № 6284. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73154 (дата звернення: 12.01.2022).

Поняття судово-ветеринарної експертизи та її суб'єкта (судово-ветеринарного експерта) є складовими поняття судово-експертної діяльності — особливого виду діяльності, пов'язаної з організацією та проведенням судових експертиз і експертних досліджень, спрямованих на забезпечення зацікавлених юридичних, фізичних або уповноважених осіб чи органів у незалежних, кваліфікованих та об'єктивних висновках, орієнтованих на максимальне використання досягнень науки і техніки, створення й удосконалення науково-методичної бази судової експертології, а також на державне управління в цій сфері.

У ст. 7 профільного Закону⁵² зазначено, що до суб'єктів судово-експертної діяльності належать державні спеціалізовані судово-експертні установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку й на умовах, визначених законодавством.

Водночас за результатами опитування респондентів (суддів, слідчих і дізнавачів) щодо судово-ветеринарного експерта ми отримали такі результати (див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати статистичної обробки анкет опитування респондентів

Питання	Відповіді, %						
	суддів		слідчих		дізнавачів		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1. Чи доводилося вам проводити досудове розслідування злочинів щодо тварин?	Так	—	—	65	70,7	40	80,0
	Ні	—	—	27	29,3	10	20,0
2. Чи доводилося вам призначати судово-ветеринарну експертизу під час своєї професійної діяльності?	Так	45	75,0	65	70,7	40	80,0
	Ні	15	25,0	27	29,3	10	20,0
3. Чи зверталися ви по консультативну допомогу до судово-ветеринарного експерта під час укладання постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи?	Так	—	—	60	70,6	35	7,0
	Ні	—	—	25	29,4	15	30,0

52 Про судову експертизу ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 19.06.2022).

Продовження табл. 1

Питання	Відповіді, %						
	суддів		слідчих		дізнавачів		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
4. Чи потрібно розвивати науково-теоретичне вчення про судово-ветеринарного експерта й особливості його правового статусу?	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—
5. Чи стикалися ви у своїй практичній діяльності з труднощами, пов'язаними із залученням судово-ветеринарного експерта до процесу та призначенням судово-ветеринарної експертизи?	Так	10	16,7	76	82,6	42	84,0
	Ні	50	83,3	16	17,4	8	16,0
6. Чи вважаєте ви достатньою кількість підготовлених судово-ветеринарних експертів нині в Україні? (Наразі їх троє)	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—
7. Чи відомо вам про весь спектр судово-експертних досліджень, які може провести судово-ветеринарний експерт для експертного забезпечення правосуддя?	Так	55	91,7	89	96,7	45	90,0
	Ні	5	8,3	3	3,3	5	10,0
8. Чи обов'язково призначати судово-ветеринарну експертизу із визначення причини смерті тварини?	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—
9. Чи обов'язково призначати судово-ветеринарну експертизу із визначення ступеня тяжкості шкоди, завданої здоров'ю тварини?	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—
10. Чи обов'язково призначати судово-ветеринарну експертизу щодо визначення каліцтва тварини?	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—

Завершення табл. 1

Питання	Відповіді, %						
	суддів		слідчих		дізнавачів		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
11. Чи згодні ви з визначенням: «Судово-ветеринарний експерт — це самостійний суб'єкт процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності, який має вищу ветеринарну освіту, освітній рівень спеціаліста або магістра, пройшов фахову експертну підготовку, атестований і набув кваліфікації судово-ветеринарного експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», має спеціальні знання й навички у сфері ветеринарної медицини на професійній основі, уповноважений на вирішення завдань судово-ветеринарної експертизи та залучений у визначеному законодавством порядку, досліджує об'єкти судово-ветеринарної експертизи, що містять відомості про обставини вчинення правопорушення, шляхом використання спеціальних знань, надає висновок судового експерта або повідомляє про неможливість його надання?»	Так	60	100	92	100	50	100
	Ні	—	—	—	—	—	—

Результати оброблення анкет свідчать, що опитувані: проводили досудове розслідування злочинів щодо тварин; були суб'єктами призначення судово-ветеринарної експертизи під час своєї професійної діяльності; зверталися по консультативну допомогу до судово-ветеринарного експерта під час укладання постанови про призначення судово-ветеринарної експертизи; стикалися у своїй практичній діяльності із труднощами, пов'язаними із залученням судово-ветеринарного експерта до процесу та призначенням судово-ветеринарної експертизи. Крім того, респондентам відомо про спектр судово-експертних

досліджень, які може провести судово-ветеринарний експерт для експертного забезпечення правосуддя. Вони вважають, що призначення судово-ветеринарної експертизи зі з'ясування причини смерті, ступеня тяжкості шкоди, завданої здоров'ю тварини, і її скалічення є обґрунтованим і обов'язковим у процесі розслідування правопорушень, а кількість підготовлених судово-ветеринарних експертів в Україні — недостатньою.

Також на думку суддів, слідчих і дізнавачів визначення поняття «судово-ветеринарний експерт» у запропонованій автором редакції є прийнятним.

Труднощі, що виникали у професійній діяльності опитуваних щодо залучення судово-ветеринарного експерта до процесу та призначення судово-ветеринарної експертизи, пов'язані із браком підготовлених судово-ветеринарних експертів, а також із недостатньою обізнаністю фахівців правоохоронних органів зі спектром судово-експертних досліджень, які може проводити судово-ветеринарний експерт для експертного забезпечення правосуддя.

Отже, судово-ветеринарний експерт має процесуальну самостійність і незалежність та є самостійним суб'єктом судово-експертної діяльності, тому що особисто проводить експертизу, формує висновок за своїм внутрішнім переконанням, надає висновок від свого імені та несе за нього особисту відповідальність.

Судово-ветеринарний експерт має вищу ветеринарну освіту другого магістерського рівня (магістра або спеціаліста) відповідно до ст. 5 Закону України «Про вищу освіту»⁵³ і спеціальні знання в галузі ветеринарної медицини, адже питання, які йому ставлять, і його висновок не можуть виходити за межі його спеціальних знань. Наявність вищої ветеринарної освіти в судового експерта підтверджено дипломом про вищу освіту й додатком до нього. У дипломі має бути зазначено, що особа закінчила відповідний заклад вищої освіти, здобула кваліфікацію за ступенем вищої освіти магістра або спеціаліста за спеціальністю «Ветеринарна медицина», професійна кваліфікація — лікар ветеринарної медицини. Особа, яка має

ступінь вищої освіти нижче за магістра чи спеціаліста, не може претендувати на здобуття кваліфікації судово-ветеринарного експерта.

Критерієм відповідності експертній спеціальності вищої освіти особи, яка має намір здобути кваліфікацію судово-ветеринарного експерта, є кількість навчальних годин із відповідних дисциплін, зазначених у додатку до диплома про вищу ветеринарну освіту.

*Судово-ветеринарний експерт пройшов відповідну експертну підготовку. Обов'язковою вимогою під час підготовки судово-ветеринарного експерта є опанування знань із теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи, а також набуття практичних навичок із їх проведення під керівництвом досвідченого судово-ветеринарного експерта, а також ознайомлення з методичними положеннями судово-ветеринарної експертизи та практикою їх застосування, що регламентовано вимогами розд. III Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів⁵⁴ (далі — *Положення про ЦЕКК*). Підготовку судово-ветеринарних експертів у державних експертних закладах за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», затверджених головою Центральної експертно-кваліфікаційної комісії (далі — *ЦЕКК*), здійснюють за трьома окремими програмами, у розробленні яких ми брали безпосередню участь: програма підготовки № 1 розрахована на фахівця, який уперше виявив бажання стати*

53 Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 19.08.2022).

54 Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ Мін'юсту України від 03.03.2015 р. № 301/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

судово-ветеринарним експертом; програма № 2 — для судово-ветеринарних експертів, які мають намір уперше підтвердити кваліфікацію; програма № 3 — для судово-ветеринарних експертів, які мають намір підтвердити кваліфікацію⁵⁵.

Підготовка судово-ветеринарних експертів передбачає опанування ними як матеріального, так і процесуального законодавства України щодо призначення та проведення судових експертиз, а також окремих розділів спеціальної частини судової ветеринарної медицини (наприклад, судово-ветеринарної танатології, судово-ветеринарної травматології, судово-ветеринарної токсикології та ін.). До того ж лікарі ветеринарної медицини, які мають намір здобути кваліфікацію судово-ветеринарного експерта, повинні опанувати правила й методики судово-ветеринарної експертизи, розроблені фахівцями Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» у межах виконання науково-дослідної роботи (зокрема, «Правила судово-ветеринарного визначен-

ня ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини»⁵⁶, «Методику судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва»⁵⁷; «Методику судово-ветеринарної експертизи трупів тварин»⁵⁸; «Порядок вилучення об'єктів судово-ветеринарної експертизи з трупа тварини для лабораторних досліджень»⁵⁹; «Правила судово-ветеринарної експертизи трупів тварин»⁶⁰ та ін.).

Атестований, здобув кваліфікацію судово-ветеринарного експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження» і отримав свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта. Відповідно до вимог розд. IV та V Положення про ЦЕКК у державних спеціалізованих експертних закладах України до самостійного проведення судово-ветеринарної експертизи допускають атестованих лікарів ветеринарної медицини.

Атестацією працівників (відповідно до ст. 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників»⁶¹) є оцінювання відповідності їх професійного рівня кваліфікаційним вимогам і посадовим

55 Програма підготовки судових експертів № 1. Експертна спеціальність 18.1 — ветеринарні дослідження. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/04/18/20210418204623-34.pdf> (дата звернення: 01.08.2022) ; Програма підготовки судових експертів № 2. Експертна спеціальність 18.1 — «Ветеринарні дослідження». URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/04/18/20210418204654-21.pdf> (дата звернення: 01.08.2022) ; Програма підготовки судових експертів № 3. Експертна спеціальність 18.1 — ветеринарні дослідження. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/04/18/20210418204729-73.pdf> (дата звернення: 01.08.2022).

56 Яценко І. В., Парилівський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини : метод. рек. Харків, 2022. 47 с.

57 Яценко І. В., Парилівський О. І., Казанцев Р. Г. Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва. Харків, 2021. 50 с.

58 Їх же. Методика судово-ветеринарної експертизи трупів тварин. Харків, 2022. 336 с.

59 Їх же. Порядок вилучення об'єктів судово-ветеринарної експертизи з трупа тварини для лабораторних досліджень : метод. рек. Харків, 2021. 51 с.

60 Їх же. Правила судово-ветеринарної експертизи трупів тварин : метод. рек. Харків, 2022. 41 с.

61 Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI (зі змін. та допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text_ (дата звернення: 01.09.2022).

обов'язкам. Як зазначають Г. В. Осовська зі співавторами⁶², атестація є основним методом оцінювання персоналу.

Атестацію особи, яка має намір здобути кваліфікацію судового експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», здійснюють для забезпечення її належного професійного рівня, який дає змогу проводити експертні дослідження на основі сучасних науково-методичних досягнень судової експертології шляхом складання кваліфікаційного іспиту з метою перевірки знань із теоретичних, організаційних і процесуальних питань, необхідних для самостійного проведення судово-ветеринарної експертизи. Експертна спеціальність 18.1 «Ветеринарні дослідження» є окремим напрямом спеціальних знань, що визначає компетенцію судового експерта з проведення судово-ветеринарної експертизи, за яким присвоюють кваліфікацію судового експерта.

У ст. 16 і 17 профільного Закону обумовлено порядок визначення рівня професійної підготовки експертів і атестації їх на право самостійного проведення судової експертизи (зокрема, судово-ветеринарної). Водночас метою атестації судового експерта є оцінювання професійного рівня фахівців, яких залучено до проведення судових експертиз або які беруть участь у розробленні теоретичної та методичної бази судової експертизи (ст. 16).

Для допущення до самостійного проведення судово-ветеринарної експертизи особа має здобути кваліфіка-

цію судово-ветеринарного експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», тобто необхідний обсяг знань і навичок, визначений атестацією.

Кваліфікацією судово-ветеринарного експерта є сукупність компетентностей, знань і навичок за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», необхідних для проведення судово-ветеринарної експертизи, що підтверджено свідоцтвом про присвоєння кваліфікації судового експерта. Експертною спеціальністю є окремий напрям спеціальних знань, що визначає компетенцію судового експерта з проведення певного виду судових експертиз, за яким присвоюють кваліфікацію судового експерта (п. 4 ст. 1 законопроекту № 6284-2). Кваліфікацію судово-ветеринарного експерта присвоюють і підтверджують за результатами атестації рішенням профільної експертно-кваліфікаційної комісії (далі — ЕКК) Мін'юсту України (ст. 16).

Відповідно до ст. 16 профільного Закону (залежно від спеціалізації та рівня підготовки) співробітникам державної спеціалізованої установи присвоюють кваліфікацію судового (зокрема, судово-ветеринарного) експерта і кваліфікаційний клас.

Відповідно до Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України⁶³ їх присвоюють наказом директора установи на підставі рішення ЦЕКК (п. 8) — залежно від посади,

62 Осовська Г. В., Семенюк Т. В., Осовський О. А. Атестація як основний метод оцінювання персоналу. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5873> (дата звернення: 01.09.2022).

63 Про затвердження Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : наказ Мін'юсту України від 30.12.2011 р. № 3660/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

стажу й досвіду роботи, наукового ступеня та рівня професійних знань за наявності кваліфікації судового експерта (п. 2).

Після атестації судово-ветеринарного експерта та набуття ним кваліфікації за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження» Мін'юст України видає йому свідоцтво (посвідчення) про присвоєння кваліфікації судового експерта, у якому зазначено: номер посвідчення; прізвище, ім'я, по батькові судово-ветеринарного експерта; дату рішення ЕКК про право проводити судово-ветеринарні експертизи за спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження»; підпис голови й секретаря ЕКК і дату, до якої це посвідчення є дійсним.

У разі завершення терміну дії свідоцтва експерт утрачає право на проведення судово-ветеринарної експертизи й експертних досліджень до підтвердження ним своєї кваліфікації. Через кожні 3 роки судово-ветеринарний експерт має підтвердити рівень своєї професійності шляхом переатестації.

Має спеціальні ветеринарні знання на професійній основі, уміння та фахові навички у сфері ветеринарної медицини, є компетентним для вирішення судово-експертних завдань. Під спеціальними ветеринарними знаннями ми пропонуємо розуміти знання з ветеринарної медицини, застосування яких є доцільним або обов'язковим для визначення обставин ветеринарного характеру у процесі доказування в будь-якому виді судочинства, які мають фахівці з ветеринарною освітою та кваліфікацією в галузі знань 21 «Ветеринарна медицина», спеціальність 211 «Ветеринарна медицина», із професійними навичками й досвідом роботи.

Спеціальні ветеринарні знання фахівець здобуває під час навчання в закладі вищої освіти, а також у результаті практичної діяльності за експертною

спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження». Фаховими можна вважати навички, у яких сконцентровано певний досвід; фактичні вміння та компетенції, які судово-ветеринарний експерт не просто застосував одного разу, а вивчив, закріпив і здатний реалізувати у професійній діяльності. Компетенції судово-ветеринарного експерта містять процесуальні й наукові складові, за першою компетенцією — це обсяг повноважень, наданих судово-ветеринарному експертові процесуальним законом, за другою — обсяг спеціальних ветеринарних знань і навичок, які повинен мати судовий експерт для проведення судово-ветеринарної експертизи.

Компетентність судово-ветеринарного експерта є суб'єктивною характеристикою, що відображає ступінь: опанування ним теорії, методів й методик експертних досліджень у межах судово-ветеринарної експертизи; обізнаності в експертних технологіях і нормативно-правовій базі в цій сфері; безпосередньої участі у проведенні судово-ветеринарних експертиз; здатності самостійно вирішувати поставлені експертні завдання й розробляти експертні методики та методичні рекомендації, виконувати науково-дослідні роботи й писати наукові праці за профілем своєї діяльності, брати участь у науково-практичних конференціях і рецензуванні висновків інших судово-ветеринарних експертів тощо.

Компетентність судово-ветеринарного експерта окреслено його власним експертним досвідом, рівнем спеціальної підготовки, поінформованістю та знаннями про сучасні методи експертних досліджень, а також індивідуальними якостями та ін.

Компетентність судово-ветеринарного експерта забезпечено наявністю державних спеціалізованих установ

судових експертиз, що здійснюють науково-методичне керівництво судово-експертною діяльністю, а також системою підготовки й атестації судово-ветеринарних експертів. Раз на 3 роки судово-ветеринарний експерт підтверджує свою компетентність шляхом складання кваліфікаційного іспиту (п. 4 розд. V Положення про ЦЕКК).

У контексті викладеного питання, поставлені судовому експертові, і його висновок не повинні виходити за межі спеціальних ветеринарних знань і компетенції судового експерта. Наприклад, визначення факту, що смерть тварини спричинено масивною кровотечею, яка виникла через ушкодження внутрішніх органів внаслідок дії гострого знаряддя, належить до компетенції судово-ветеринарного експерта, а визначення виду зброї, якою тварині завдано ушкодження, належить до компетенції судового експерта-баліста.

Судово-ветеринарну експертизу призначають судовому експерту або судового експерта залучають до її проведення у визначеному законодавством порядку, зокрема відповідно до процесуального законодавства, профільного Закону, а також відомчих інструкцій⁶⁴ — за постановою слідчого або прокурора (за кримінальними правопорушеннями) чи дізнавача (за правопорушеннями, визначеними законодавством кримінальни-

ми провинями). Також до проведення судово-ветеринарної експертизи судового експерта може залучити сторона захисту або слідчий суддя чи суд (за ухвалою).

У спеціалізованих експертних установах судово-ветеринарному експертові заборонено «проводити експертизу без письмової вказівки керівника (заступника керівника) експертної установи, керівника структурного підрозділу»⁶⁵ (абз. 1—2 п. 2.3 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень; далі — *Інструкція про призначення*).

Атестованому судово-ветеринарному експертові, який не працює в державній спеціалізованій експертній установі, заборонено «приймати до виконання проведення експертизи, якщо її проведення не доручено йому особисто» (п/п. 6 п. 4 розд. II Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах⁶⁶, далі — *Інструкція про особливості здійснення*).

КПК України визначає підстави проведення експертизи (ст. 242), порядок залучення експерта стороною обвинувачення, захисту, слідчим суддею за клопотанням сторони захисту (ст. 243), розгляд слідчим суддею клопотання про проведення експертизи (ст. 244),

64 Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.09.2022) ; Про затвердження Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах : наказ Мін'юсту України від 12.12.2011 р. № 3505/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

65 Про затвердження Інструкції про призначення ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

66 Про затвердження Інструкції про особливості здійснення ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

проведення експертизи за ухвалою суду (ст. 332) ⁶⁷.

ЦПК регламентує призначення експертизи судом (ст. 103, 104), проведення експертизи на замовлення учасників справи (ст. 106), проведення експертизи (ст. 108) ⁶⁸.

ГПК містить такі норми щодо діяльності судового експерта: призначення експертизи судом (ст. 99, 100), проведення експертизи на замовлення учасників справи (ст. 101), проведення експертизи (ст. 103) ⁶⁹.

КАСУ регламентує: призначення експертизи судом (ст. 102, 103), проведення експертизи на замовлення учасників справи (ст. 104), проведення експертизи (ст. 106) ⁷⁰.

Підстави проведення судової (зокрема, судово-ветеринарної) експертизи передбачено в профільному Законі, а також у підзаконних нормативно-правових актах України (зокрема, в абз. 1 п. 1.8 розд. I Інструкції про призначення: «Підставою для проведення експертизи <...> є процесуальний документ про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом), або договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовим зверненням особи у випадках, передбачених законом» ⁷¹).

Судово-ветеринарний експерт уповноважений на вирішення завдань щодо об'єктів судово-ветеринарної експертизи, які містять відомості про обставини вчинення правопорушення, проведення їх

дослідження й надання висновку експерта або повідомлення про неможливість його надання. Судово-ветеринарний експерт не веде слідства і не вирішує по суті всієї розслідуваної справи, а лише досліджує матеріальні й матеріалізовані об'єкти в межах його спеціальних ветеринарних знань та експертної спеціальності 18.1 «Ветеринарні дослідження» і надає за результатами досліджень висновок судового експерта. У зв'язку із цим судово-ветеринарний експерт зобов'язаний отримати процесуальний документ про призначення судово-ветеринарної експертизи та прийняти до виконання доручену йому судову експертизу (абз. 3 п. 2.2 Інструкції про призначення та п/п. 2 п. 3 розд. II Інструкції про особливості здійснення); дотримуватися строків проведення судової експертизи (п. 1.13 Інструкції про призначення); особисто провести повне дослідження матеріальних і матеріалізованих об'єктів (п. 1 ч. 5 ст. 69 КПК України; п. 1 ч. 1 ст. 12 профільного Закону; абз. 4 п. 2.2 Інструкції про призначення та п/п. 3 п. 3 розд. II Інструкції про особливості здійснення); надати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок судового експерта на поставлені питання, а за потреби — роз'яснити його (п. 1 ч. 5 ст. 69 КПК України; ч. 3 і 4 ст. 72 ЦПК; ч. 3 ст. 69 ГПК; ч. 3 ст. 68 КАСУ; п. 1–2 ч. 1 ст. 12 профільного Закону; абз. 4 п. 2.2 розд. II Інструкції про призначення та п/п. 3 п. 3 розд. II Інструкції про особливості здійснення). За певних обставин,

67 Кримінальний процесуальний кодекс України ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

68 Цивільний процесуальний кодекс України ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.06.2020).

69 Господарський процесуальний кодекс України ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

70 Кодекс адміністративного судочинства України ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

71 Про затвердження Інструкції про призначення ... . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

які унеможливають надання висновку експерта, останній має скласти повідомлення про неможливість надання висновку (п. 4.19 розд. IV Інструкції про призначення).

Отже, судово-ветеринарний експерт у процесі виконання своїх професійних функцій здійснює свою судово-експертну діяльність у суворій відповідності до чинного законодавства, адже порушення визначених правил і норм тягне за собою юридичну (кримінальну, цивільно-правову, адміністративну, матеріальну й дисциплінарну) відповідальність судово-ветеринарного експерта.

Судово-ветеринарний експерт належить до учасників провадження й виконує в ньому допоміжні функції. Учасниками судового процесу в будь-якому виді судочинства (крім учасників справи та їхніх представників) є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, судовий експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст (див., наприклад, ст. 65 ЦПК України).

Судово-ветеринарний експерт не представляє у процесі власних інтересів. Це означає, що судово-ветеринарний експерт виконує суто професійні функції, забезпечуючи судочинство науково обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та правдивими висновками, що стосуються об'єктів, наданих йому на дослідження, а також розв'язання питань, поставлених йому в документі про призначення судово-ветеринарної експертизи або залучення судового експерта. Особиста незацікавленість судового експерта під час проведення судово-ветеринарної експертизи, а також правдивість здобутих ним результатів забезпечено присягою експерта (ч. 1 ст. 356 КПК України), його законодавчо регламентованим процесуальним статусом, який містить обов'язки, права, заборони,

можливість відводу й відповідальність в разі порушення вимог законодавства.

Судово-ветеринарний експерт не має матеріально-правової зацікавленості в результатах процесу. Прямою особистою зацікавленістю судово-ветеринарного експерта є така, яка дає або може дати йому матеріальну чи іншу вигоду у зв'язку з проведенням судово-ветеринарної експертизи за конкретною справою, проте непрямою особистою зацікавленістю судового експерта є така, у результатах якої зацікавлений не сам експерт, а інші особи, пов'язані з ним (наприклад, родичі чи близькі). Тому законодавством України передбачено вимогу зазначати у висновку експерта, що судовий експерт попереджений (обізнаний) про відповідальність за завідомо неправдивий висновок (ч. 1 ст. 356 КПК України), а в разі призначення судової (зокрема, судово-ветеринарної) експертизи судом — також про відповідальність за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків (ч. 7 ст. 102 ЦПК; ч. 7 ст. 98 ГПК; ч. 7 ст. 101 КАСУ; абз. 1 п. 2.4 розд. II Інструкції про призначення). Зі свого боку, обидві Інструкції визначають заборони щодо непередбачених нормативно-правовими актами контактів з особами, якщо такі особи прямо чи опосередковано зацікавлені у результатах судової експертизи (абз. 6 п. 2.3 розд. II Інструкції про призначення та п/п. 4 п. 4 розд. II Інструкції про особливості здійснення). У зв'язку із цим процесуальне законодавство, профільний Закон та згадані інструкції вимагають заявити самовідвід за наявності передбачених законодавством обставин, що унеможливають проведення судовим експертом судової експертизи (п. 5 ч. 5 ст. 69 КПК України; п. 3 ч. 1 ст. 12 профільного Закону; абз. 2 п. 2.2 розд. II Інструкції про призначення та п/п. 1 п. 3 розд. II Інструкції про особливості здійснення).

Судово-ветеринарну експертизу, яку проводять у державній спеціалізованій експертній установі, виконують коштом Держбюджету. Її проведення є основною функцією судового експерта, за що він отримує заробітну плату. Водночас (відповідно до абз. 11 п. 2.1 розд. II Інструкції про призначення) судовий експерт може «одержувати винагороду за проведення експертизи та відповідно до законодавства компенсацію (відшкодування) витрат за виконану роботу та витрат, пов'язаних із викликом для надання роз'яснень чи показань, у разі якщо це не є його службовим обов'язком»⁷² (наприклад, коли він є атестованим судовим експертом, що не працює у державній спеціалізованій експертній установі).

Отже, виконання всіх вимог законодавства щодо заборони контактів з особами, які прямо чи опосередковано зацікавлені в результатах судової експертизи, забезпечить надання судово-ветеринарним експертом науково обґрунтованого, об'єктивного, достовірного та правдивого висновку.

Дані про судово-ветеринарного експерта внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів. Відповідно до ст. 9 профільного Закону дані про судово-ветеринарного експерта вносять до Держреєстру атестованих судових експертів — офіційної електронної бази даних осіб, які в порядку, передбаченому Законом України «Про судову експертизу», здобули кваліфікацію судового експерта⁷³. Держателем Реєстру є Мін'юст України, що здійснює його ведення.

Відомості про атестованих судових експертів, що їх містить Реєстр, розміщено на вебсайті Мін'юсту України.

Включення до нього не є обов'язковою вимогою до діяльності судового експерта. Наразі цей Реєстр містить дані про трьох судово-ветеринарних експертів, системну підготовку яких здійснює ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». Реєстр містить відомості про атестованих судових (зокрема, судово-ветеринарних) експертів і судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ (їх вносять до Реєстру на підставі заяви судового експерта). Відповідно до п. 9 Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів до нього вносять такі відомості про особу судового експерта:

- прізвище, ім'я, по батькові (за наявності);
- найменування ЕКК, дату й номер її рішення та його стислий зміст (присвоєння/підтвердження/підвищення кваліфікації судового експерта, продовження строку дії свідоцтва, притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності), інформацію щодо тимчасового припинення або поновлення судово-експертної діяльності;
- номер і строк дії свідоцтва або документа, що підтверджує наявність кваліфікації судового експерта (якщо видачі свідоцтва не передбачено, то вносять відповідний запис), інформацію щодо переоформлення свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, недійсності і/або анулювання свідоцтва;
- вид експертизи (наприклад, судово-ветеринарна), індекс і вид

72 Про затвердження Інструкції про призначення ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.09.2022).

73 Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів : наказ Мін'юсту України від 29.03.2012 р. № 492/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

експертної спеціальності (наприклад, 18.1 «Ветеринарні дослідження»);

- місце роботи, місце знаходження, офіційну електронну адресу та номер телефону судового експерта;
- дату й номер наказу про звільнення судового експерта державної спеціалізованої установи⁷⁴.

Адміністратор Реєстру за поданням голови ЦЕКК вносить зміни в разі притягнення до дисциплінарної відповідальності судового експерта, який не є працівником державної спеціалізованої експертної установи, або анулювання свідчення про присвоєння кваліфікації судового експерта. Хоча законодавство передбачає внесення даних про судово-ветеринарного експерта до Держреєстру атестованих судових експертів, проте ця процедура не є обов'язковою та не може кардинально впливати на виконання ним судово-експертних функцій.

Для з'ясування думки замовників судово-ветеринарної експертизи, чи консультувалися вони в атестованих судових експертів під час призначення цієї експертизи, ми провели анкетування, яке засвідчило, що для призначення судово-ветеринарної експертизи опитувані найчастіше зверталися до Держреєстру, щоб обрати державну експертну установу: таку думку висловили 100% із 60 суддів, 92,4% із 85 слідчих, 90% із 45 дізнавачів, 66,7% із 20 зоозахисників і 96% із 48 адвокатів.

Висновки

Отже, на основі застосування комплексу методів дослідження можна сформулювати розширену дефініцію поняття «судово-ветеринарний експерт» як *самостійного суб'єкта процесуаль-*

них правовідносин і судово-експертної діяльності, який має вищу ветеринарну освіту (освітній рівень спеціаліста або магістра), пройшов фахову експертну підготовку, атестований і набув кваліфікації судово-ветеринарного експерта за експертною спеціальністю 18.1 «Ветеринарні дослідження», має спеціальні знання й навички у сфері ветеринарної медицини на професійній основі, уповноважений на вирішення завдань судово-ветеринарної експертизи та залучений в обумовленому законодавством порядку здійснювати дослідження об'єктів судово-ветеринарної експертизи, що містять відомості про обставини вчинення правопорушення, шляхом використання спеціальних знань, надає висновок судового експерта або повідомляє про неможливість його надання.

Таке формулювання ґрунтується на спеціальних критеріях визначення процесуального статусу судово-ветеринарного експерта, деталізуючи особливості його професійної діяльності в системі судово-експертного забезпечення правосуддя.

Натомість процесуальні критерії статусу судово-ветеринарного експерта свідчать про його положення у провадженні під час судово-експертного забезпечення правосуддя: він належить до учасників провадження й виконує у ньому допоміжні функції; не представляє у процесі власних інтересів; не має матеріально-правової зацікавленості в результатах процесу; дані про судово-ветеринарного експерта внесено до Держреєстру атестованих судових експертів (хоча цей критерій не є обов'язковим).

Окремі критерії процесуального статусу судово-ветеринарного експерта, передбачені у процесуальному законодавстві України, профільному Законі, Положенні про ЦЕКК, а також в інструкціях,

⁷⁴ Про затвердження Порядку ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

є інструментом для реалізації ним своїх процесуальних повноважень під час професійної діяльності.

Термін «експерт», звичний для процесуального законодавства України, доцільно замінити терміном «судовий експерт» (у значенні, наведеному у профільному Законі та законопроектах про судово-експертну діяльність), адже перший термін може стосуватися будь-якої сфери людської діяльності, а другий — конкретизує предметну галузь діяльності такого фахівця (експертне забезпечення правосуддя).

Наші подальші наукові розвідки передбачають дослідження правового статусу судово-ветеринарного експерта як суб'єкта судово-експертної діяльності в контексті законодавства України (зокрема, його прав, обов'язків, заборон, обмежень і відповідальності).

Forensic Veterinarian as a Subject of Procedural Legal Relations and Forensic Expert Activity

Ivan Yatsenko

The research paper suggests an extended definition for “forensic veterinarian”, consisting in the fact that this is an independent subject of procedural legal relations and forensic expert activity, with higher veterinary education (educational qualification level of specialist or master), who has undergone professional expert training, is certified and has gained qualification of a forensic veterinarian in the expert speciality 18.1 “Veterinary research”, on a professional basis possesses specific expertise and skills in the field of veterinary medicine, is entrusted to solve tasks of forensic veterinary examination and in accordance with legislation is involved in conduct of research on objects of forensic veterinary examination containing information about circumstances of criminal offense commission by using specific expertise

as well as provides the expert conclusion or notifies about the impossibility of its provision. It is argued that special criteria for determining procedural status of a forensic veterinarian specify specifics of his professional activities in the system of forensic expert support of justice which is due to his specific veterinary expertise. Procedural criteria of the forensic veterinarian’s status reveal his role in the course of proceedings, in particular: his belonging to other (replaceable) participants in proceedings and performing auxiliary functions in it; has no personal interest in proceedings; has no material and legal interest in procedure outcome; information about the forensic veterinarian is entered into the State Register of Certified Forensic Experts (although this criterion is not mandatory).

Keywords: forensic veterinary examination; forensic veterinarian; forensic expert; forensic expert activity; criteria for determining legal status of forensic veterinarian; specific veterinary expertise.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію чи підготовку рукопису.

Учасники

Автор вніс свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy [Academic explanatory dictionary

- of Ukrainian language]: v 11 t. ; za red. I. K. Bilodida. Kyiv, 1970—1980. T. 2. 1971. URL: <http://sum.in.ua/s/ekspert> [in Ukrainian].
- Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Academic explanatory dictionary of Ukrainian language]: v 11 t. ; za red. I. K. Bilodida. Kyiv, 1970—1980. T. 9. 1978. URL: <http://sum.in.ua/s/spetsialjnyj> [in Ukrainian].
- Avdieieva, H. K. (2013). Problemy harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy u haluzi sudovoi ekspertyzy iz zakonodavstvom krain Yevropeiskoho Soiuzu [Issues of harmonizing Ukrainian legislation in the field of forensic science with legislation of European Union countries]. *Pravova doktryna — osnova formuvannia pravovoi systemy derzhavy : mat-ly Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 20-richchiu NAPrN Ukr. ta obhovor. piatytom. monohr. «Pravova doktryna Ukrainy»* (Kharkiv, 20—21.11.2013). Kharkiv [in Ukrainian].
- Baraniak, V., Nesimko, O. (2017). Sudovyi ekspert yak subiekt sudovo-ekspertnoi diialnosti [Forensic expert as subject of judicial expert activity]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Seria: Yurydychni nauky. Vyp. 876 (16)*. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/791fdcd8-7464-4d58-b45d-994632543eb0/content> [in Ukrainian].
- Byard, R. W., Boardman, W. (2011). The potential role of forensic pathologists in veterinary forensic medicine. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*. Vol. 7. Is. 3. DOI: [10.1007/s12024-011-9241-x](https://doi.org/10.1007/s12024-011-9241-x).
- Dudych, A. B. (2014). Poniattia sudovoho eksperta yak uchasnyka kryminalnoho provadzhennia [The concept of forensic expert as a participant in criminal proceedings]. *Nashe pravo*. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_6_25 [in Ukrainian].
- Dudych, A. B. (2015). Vymohy, yaki prediavliaiut do osoby sudovoho eksperta yak uchasnyka kryminalnoho provadzhennia [Requirements for a forensic expert as a participant of criminal proceedings]. *Nashe pravo*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_1_19 [in Ukrainian].
- Dufeniuk, O. M. (2018). Dosvid Polshchi stosovno uchasti sudovoho eksperta u kryminalnomu provadzhenni [Poland experience regarding participation of a forensic expert in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seria yurydychna. Vyp. 1*. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1229> [in Ukrainian].
- Egglestone, R. (1983). *Evidence, Proof and Probability*. 2nd ed. London.
- Halushko, A. V. (2017). Ekspert yak uchasnyk kryminalnoho provadzhennia: teoretychnyi aspekt [Forensic expert as a participant of criminal proceedings: theoretical aspect]. *Pravo i suspilstvo*. № 5. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/5_2017/part_1/42.pdf [in Ukrainian].
- Huzela, M., Katsnir, V. (2018). Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii sudovo-ekspertnoi diialnosti v protsesi zdiisnennia kryminalnoho peresliduvannia [Foreign experience in the organization of forensic expertise in the process of prosecution]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Seria: Yurydychni nauky. № 906*. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18385/21.pdf> [in Ukrainian].
- Iatsenko, I., Derecha, L., Kazantsev, R. (2021). Noveishie nauchnye i prakticheskie dostizheniia i perspektivy razvitiia sudebno-veterinarnoi ehkspertizy trupov zhivotnykh v Ukraine [Latest scientific and practical achievements and prospects of the development of forensic veterinary examination of animal carcasses in Ukraine]. *Leges et Viae*. № 1. Vol. II. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/94-99_27.pdf [in Russian].
- Kliuiev, O. (2019). Improvement of forensic support: theoretical, legal and organizational aspects. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 19. DOI: [10.32353/khrife.1.2019.08](https://doi.org/10.32353/khrife.1.2019.08).
- Komziuk, A. T. (2009). Ekspert v administrativnomu sudochynstvi [Forensic expert in administrative proceedings]. *Pravo i Bezpeka*. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_2_14 [in Ukrainian].

- Konovalova, V. O., Shepitko, V. Yu. (2008). *Yurydychna psykholohiia* [Legal Psychology]: pidruchnyk. 2-he vyd., pererob. i dop. Kharkiv. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Konovalova_Violetta/Yurydychna_psykholohiia.pdf?PHPSESSID=2odmj99v7m77m525bbo3a8jgt7 [in Ukrainian].
- Kovalevska, Ye. V. (2018). *Vykorystannia spetsialnykh medychnykh znan pid chas rozsliduvannia zlochyniv* [The use of specific medical expertise during investigation of crimes]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv. URL: http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/997/1/Kovalevska_Aftoreferat.pdf [in Ukrainian].
- Maksymiv, L. V. (2020). Protseualnyi status eksperta u kryminalnomu provadzhenni: okremi aspekty [Procedural status of an expert in criminal proceedings: certain aspects]. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 2. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35561> [in Ukrainian].
- Osovskaya, H. V., Semeniuk, T. V., Osovskiy, O. A. (2017). Atestatsiia yak osnovnyi metod otsiniuvannia personalu [Attestation as the main method of staff assessment]. *Efektivna ekonomika*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5873> [in Ukrainian].
- Ottinger, T., Rasmusson, B., Segerstad, C. H. A., Merck, M., Goot, F. V. D., Olsen, L., Gavier-Widen, D. (2014). Forensic veterinary pathology, today's situation and perspectives. *Veterinary record*. Vol. 175. Is. 18. DOI: [10.1136/vr.102306](https://doi.org/10.1136/vr.102306).
- Parry, N. M. A., Stoll, A. (2020). The rise of veterinary forensics. *Forensic Science International*. Vol. 306. DOI: [10.1016/j.forsciint.2019.110069](https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2019.110069).
- Pchelin, V. B. (2017). *Orhanizatsiia administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: pravovi zasady* [Organization of administrative court proceedings in Ukraine: legal principles]: monohrafiia. Kharkiv [in Ukrainian].
- Polianskyi, A. O., Hasparian, S. H., Andrenko, S. O., Shevtsova, O. M. (2020). Shchodo roli sudovoi ekspertyzy v mekhanizm zakhystu prav i svobod liudyny [Concerning the role of forensic science in the mechanism of protecting human rights and freedoms]. *Prava liudyny v Ukraini: mynule, sohodennia, maibutnie* : tezy dop. uchasn. Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 10.12.2020). Kharkiv [in Ukrainian].
- Repushko, P. I. Sudovyi ekspert: spivvidnoshennia protseualnoho statusu ta profesiinoi diialnosti [Forensic expert: relation between procedural status and professional activity]. *Advanced Technologies of Science and Education* : XIV Mizhnar. nauk. internet-konf. URL: <http://intkonf.org/repeshko-pi-sudoviy-ekspert-spivvidnoshennya-protseualnogo-statusu-ta-pofesiynoyi-diyalnosti/> [in Ukrainian].
- Shcherbakovskii, M. G., Shcherbakovskaia, L. P. (2013). Sostiazatelnye nachala privilecheniia ehksperta v ugovolnom sudoproizvodstve Ukrainy [Sostyazatel'nye began bringing in of expert in the criminal trial of Ukraine]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Iuridicheskie nauki»*. T. 26 (65). № 1 [in Russian].
- Shepitko, V. Yu. (2014). Problemy vykorystannia spetsialnykh znan kriz pryzmu suchasnoho kryminalnoho sudochynstva v Ukraini [Problems of using specific expertise through the prism of modern criminal justice in Ukraine]. *Sudova ekspertyza*. № 1 [in Ukrainian].
- Shulzhenko, A. V. (2016). Protseualnyi status i osoblyvosti protseualnoi diialnosti eksperta y spetsialista [Procedural status and features of procedural activity of the expert and specialist]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Iurysprudentsiia»*. № 19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2016_19_36 [in Ukrainian].
- Simakova-Yefremian, E. (2019). On the need for improvement of legislation regarding implementation of forensic science activities in Ukraine. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 19. DOI: [10.32353/khrife.1.2019.09](https://doi.org/10.32353/khrife.1.2019.09).
- Skripnik M. Mirovoi opyt v sudebno-ehkspertnoi deiatelnosti [International experience in forensic expert activity]. URL: <https://ua-expert.com/news/svitoviy-dosvid-usudovoekspertniy-diyalnosti/> [in Russian].

- Uhrovetskyi, O. P. (2017). Rehlamentatsiia pravovoho statusu sudovoho eksperta v administratyvnomu sudochynstvi [Regulatory legal status of the shipway expert in administrative survival]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia «Pravo»*. Вип. 43. Т. 3. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/496424.pdf> [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Derecha, L. M., Parylovs'kyi, O. I. (2021). Novitni naukovi y praktychni zdobutky ta perspektyvy rozvytku sudovo-veterynarnoi ekspertyzy zhyvykh tvaryn v Ukraini [Latest scientific and practical achievements and prospects for the development of forensic veterinary examination of live animals in Ukraine]. *Aktualni pytannia ta perspektyvy rozvytku sudovoi ekspertyzy ta kryminalistyky : matly Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Odesa, 03.09.2021). Odesa [in Ukrainian].
- Yatsenko, I., Derecha, L. (2019). Possibilities of forensic veterinary as a new type of forensic science. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 19. DOI: 10.32353/khrife.1.2019.044.

Яценко, І. (2022). Судово-ветеринарний експерт як суб'єкт процесуальних правовідносин і судово-експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*.

Вип. 3 (28). С. 64–97. DOI: 10.32353/khrife.3.2022.05.